

СТ А Н О В И Щ Е

От проф. Соня Колева Тончева, дм

Ръководител Катедра „Здравни грижи”, ФОЗ, МУ – Варна

Председател на Национален съвет по качество към БАПЗГ

Член на Научното жури, съгласно Заповед на Ректора на Медицински университет Плевен

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор” в област „Здравеопазване и спорт”; професионално направление Медицина 7.1.; научна специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията”, шифър 03.01.53

Въз основа на заповед No 2009 от 01.10.2013г., на Ректора на Медицински университет - Плевен съм определена да дам становище относно дисертационния труд на тема: **СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ НА ПАЗАРА НА ТРУДА НА МЕДИЦИНСКИ СЕСТРИ В БЪЛГАРИЯ**, за присъждане на ОНС „Доктор“ на гл.ас **Надя Руменова Велева**, докторант на самостоятелна подготовка към Катедра „Медицинска етика, управление на здравните грижи и информационни технологии” в Медицински университет Плевен. Научни ръководители: проф. Тони Йонков Веков, д.м.н. и доц. д-р Силвия Александрова-Янкуловска, д.м.

Представени са всички необходими документи, предвидени в Закона за развитие на академичния състав в Република България, правилника към него и правилника за развитие на научния състав в Медицински университет - Плевен.

1. Оценка на актуалността на темата

Понастоящем визираният в дисертацията проблем заема приоритетно място в международния дневния ред на ЕС с излизането на „Зелената книга за Европейската работна сила в здравеопазването” 2008 г. и изследователския проект на ЕС - PROMETHUS. По време на Белгийското председателство на ЕС (юли-декември 2010 г.) „определянето на потребностите от работна сила в здравеопазването” е посочено като важен проблем, който трябва да се разреши в контекста на усилията за подсилване на здравните системи. Поради голямата актуалност на проблема политиката на ЕС е насочена към търсене на пътища за справяне с бъдещите предизвикателства в здравния сектор. Разработената от Н. Велева тема е изключително актуална във времето когато наред със значителното намаляване на броя на медицинските сестри у нас като сериозни проблеми се налагат: ниското трудово възнаграждение, емиграцията, неравномерното организационно разпределение, нарушената демографска структура, образователни и квалификационни проблеми, демотивация и отлив от професията. Днес сме свидетели на хроничен глобален недостиг на медицински сестри в резултат на това, че през последните десетилетия не са правени достатъчно инвестиции в тяхното обучение, заплащане, работна среда и мениджмънт. Тези причини създават тежък дефицит на квалифицирани кадри, до непрекъснато увеличаване на броя на хората, които напускат сестринството и се насочват към други професии, както и до нарастване на вътрешната и международната миграция. В дисертационният труд тези проблеми са анализирани и са обсъдени най-добрите практики за определяне на потребностите от

работна сила. Актуалността на разработената дисертация се подчертава и от обхвата на проучването, както и приложената методология..

2. Оценка на резултатите

Гл. ас. Надя Велева е формулирала ясно целта на дисертационния труд и са поставени седем задачи за постигането ѝ. Надеждно са подбрани методите на научното проучване, които гарантират достоверност на получените резултати. Авторката е приложила методът на *Jey Forrester*, считан за връх в постиженията на симулационното моделиране. На основата на извършения социологически и икономически анализ и създадения динамичен симулационен модел се правят изводи и се формулират препоръки и стратегии за справяне с проблемите на пазара на труда на медицински сестри и посрещане на бъдещите потребности от СРС у нас. В научното проучване са обхванати 337 медицински сестри, като репрезентативността на извадката е подкрепена от наличието на представители от шестте основни статистически района в България. Съвсем умело целта на научното проучване е доказана чрез прилагане на комплекс от икономически, социологически, статистически и математически методи. Гл. ас. Н. Велева умело формулира няколко групи фактори, които определят състоянието на пазара на труда на медицински сестри в България: Фактори от страна на търсенето, Фактори от страна на предлагането. Анализирани са данни от Регистъра на БПЗГ. Според данните на БАПЗГ 26 471 медицински сестри имат право да упражняват професията в България към август 2012 г. Чрез получените резултати е доказана осигуреността с медицински сестри у нас – 44 медицински сестри на 10000 души от населението: тя е под средната за Централна Югоизточна Европа (50 медицински сестри) и е около два пъти по-ниска от средното съотношение за Западна Европа/Скандинавски страни – около 100 медицински сестри на 10 000 души от населението. Представени са основните мотиви на медицинските сестри за напускане на работа. Като най-важна сред тях се откроява ниското трудово възнаграждение, посочено от почти половината (48%) от анкетираните медицински сестри. Интересни са данните, представящи осигуреността с медицински сестри в различните райони на страната. Направена е връзка между осигуреността по географски региони и локалните методи на планиране и разпределението на финансите. Направени и научно доказани са важни тенденции, отнасящи се до трудовите миграции, нарушенията в демографският състав на медицинските сестри (от България емигрират предимно млади професионалисти), основните причини за емиграция, трудовите възнаграждения и състоянието на фондовете за изплащане на работната заплата. Изследването установява висока корелационна зависимост между ниското възнаграждение и неудовлетвореността от работата, напускането на професията и усещането за подценяване на сестринското съсловие. Обстойно са проучени възможностите за обучение на медицински сестри, цената на обучението и е направена оценка на публични разходи за базовото обучение на медицинските сестри. Обсъдена е реализацията на медицинските сестри на пазара на труда, нивата на заетост и безработицата. Прави впечатление, че много голям процент (80%) от медицинските сестри започват работа още в годината на дипломирането. Уникално е прилагането на **Динамичен симулационен модел за прогнозиране на търсенето и предлагането на медицински сестри в България**, използван за прогнозиране на пазара на труда на медицински сестри в България от 2012 г. до 2030 г., който е развит на базата на създаден теоретичен модел и каузалните връзки в него, които пресъздават най-релевантните аспекти и детерминанти на функционирането на системата. Представен е Базов модел за търсенето и предлагането на медицински сестри, според който

производството на медицински сестри е свързано с големи капиталови инвестиции. То се влияе от цената на сестринската работна сила на пазара на труда на медицински сестри и от коефициента на заетост на медицинските сестри. Цените на труда на медицинските сестри са обект на колективно договаряне, но на практика се формират и под въздействието на пазарните сили - търсене и предлагане. В допълнение към общия модел, всяка от дискутираните по-горе обратни връзки авторката е представила като подмодел в отделна диаграма на наличностите и потоците – „производство” на медицински сестри, търсене на медицински сестри и отпадане от сестринската работна сила. Представени са сценарии за бъдещите потребности от сестринската работна сила (2012-2030) - „равновесие”, „реалистичен”, „песимистичен” и „динамичен”. Симулаторът е изключително ценен, тъй като позволява да бъдат проиграни различни варианти в зависимост от изменението на търсенето на медицински сестри за броя на наличната сестринска работна сила, броя на местата за обучение на медицински сестри и нивото на отпадане и заплащането. Приложени са резултати от експериментирането с динамичния модел на сестринската работна сила в перспектива (2012-2030 г.).

На базата на коректно проведеното проучване гл. ас. Н. Велева прави 11 извода, които са ясно и точно формулирани.

3. Оценка на приносите

Резултатите от научното проучване, формулираните изводи и препоръки очертават приноси с теоретичен и приложно - практически характер

- **Приноси с теоретичен характер**

Дисертационният труд представлява първото по рода си комплексно проучване на пазара на труда на медицински сестри на национално ниво чрез използване на разнообразни официални източници на информация и разработени оригинални въпросници, ориентирани към професионалистите по здравни грижи, **собствен динамичен симулационен модел** за прогнозиране на бъдещото търсене и предлагане на медицински сестри. По този начин се допринася за преодоляване на информационния дефицит по отношение на сестринската работна сила в България. Представена е реалната картина на развитието на пазара на сестринска работна сила у нас от трансформацията на българската икономика към смесено-пазарно стопанство до настоящия момент. Установен и анализиран е феноменът „**недостиг, породен от лимитираното финансиране**”. Литературният обзор и задълбоченият критичен анализ на световния опит може да се бъде ценен източник в университетското и следдипломно обучението по здравна политика и мениджмънт.

- **Приноси с приложно-практически характер:**

Разработен е оригинален **динамичен симулационен модел** на търсенето и предлагането на медицински сестри, който може да бъде успешно приложен за всички категории персонал в здравеопазването, с което да се подобри цялостното планиране на човешките ресурси в системата.

Формулирани са конкретни препоръки към държавата, работодателите, университетите и съсловната организация за справяне с проблемите при планирането и управлението на сестринската работна сила и човешките ресурси в здравеопазването като цяло.

Оценявам дисертационният труд като оригинален и считам, че той трябва да бъде представен пред институциите, към които авторката отправя препоръки, както и да намери място в различни научни форуми и списания за представяне на констатациите и резултатите, свързани с един толкова важен проблем, какъвто е **СЪСТОЯНИЕТО И ТЕНДЕНЦИИТЕ НА ПАЗАРА НА ТРУДА НА МЕДИЦИНСКИ СЕСТРИ .В БЪЛГАРИЯ.**

Нямам критични бележки към дисертационния труд на гл. асистент Н. Велева. Покрити са напълно приетите от МУ-Плевен изисквания за присъждане на образователна и научна степен „Доктор”, чрез разработения дисертационен труд, който е достатъчен по обем, може да се разглежда като актуална научна работа с важни теоретични и практически приноси. Не познавам лично докторантката но считам, че богатият учебно-преподавателски опит, владееенето на три чужди езика, непрекъснатото обучение в престижни образователни институции у нас и в чужбина (Брюкселски свободен университет, Вилнюски университет, Литва, Измир – Турция и др.) активната обществена и организационна дейност са дали възможност тя да оцени правилно съществуващата реалност да предвиди някои промени, с оглед перспективно развитие и да даде препоръки относно един важен ресурс (медицинските сестри) на здравеопазването ни ситема, от който зависят качеството на здравните грижи и удовлетвореността на пациента.

В заключение: Въз основа на професионалното развитие, научните и учебно-преподавателски постижения и съобразявайки се с критериите на Закона за развитие на академичния състав в Република България, правилника към него и правилника за развитие на академичния състав в МУ - Плевен, давам **положително становище и убедено предлагам на уважаемото Научно жури докторантката гл. ас. Надя Руменова Велева да придобие ОНС „Доктор” по научната специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията”.**

02.11.2013г.

Гр. Варна

проф. Соня Тончева, дм